

Elämme informaation aseistamisen aikaa

Informaatio ja mediankäyttö ovat tämän hetken maailmassa monin tavoin valtioiden turvallisuuden ytimessä. Näin on toki ollut aina, mutta ei siinä mitassa kuin nykyään. Digitalisaation muovaamassa elämäntavassa on mahdollista puhutella ihmisiä uusin tavoin. Kun näitä mahdollisuuksia käytetään estoitta hyväksi omien valtopoliittisten pyrkimysten edistämiseksi, olemme sinällään ikiaikaisen ilmiön uudenlaisen esiintymistavan äärellä.

Osa tätä kehityskulkua on median muuttuminen ylijarjaiseksi. Vielä reilut pari vuosikymmentä sitten kotimaan uutisia ulkomailla kannatti metsästää isojen rautatieasemien lehtikioskeista. Vajaan viikon vanha Hesari tyydytti uutisnälkää oikein hyvin. Nyt ovat lehtikioskit median murroksen myötä melkeinpä hävinneet ja uutiset voi nauttia reaaliajassa missä päin maailmaa tahansa. Tämä koskee myös maahanmuuttajia. Teknologia sallii kotimaan median tuomisen mukanaan uuteen asuinmaahan.

Kehityskulun toinen puoli on Venäjän suunnitelmallinen informaation käyttö omien valtopoliittisten pyrkimystensä edistämiseksi. Teknologian laajentuneiden mahdollisuuksien ja informaatiovaikuttamiseen satsattujen isojen resurssien myötä kyse on laajuudeltaan valtavana toiminnasta. Oli kyse sitten levottomuuksien organisoinnista Saksassa Lisa-tytön tapauksen ympärillä tai hakeroitujen tietojen levittämisestä Yhdysvaltain presidentinvaalien yhteydessä, tavoite on sama: heikentää länsimaisia yhteiskuntia hämmennyksen ja epäluottamuksen avulla. Avoimissa demokratioissa yhteiskunnallinen päätöksenteko kärsii tai jopa jähmettyy Yleisen ilmapiirin muuttuessa sekavaksi.

Venäjällä on hyvin rajoitetusti resursseja raivata tietä takaisin suurvalta-asemaan, mutta se käyttää omia vahvuuksiaan voimallisesti. Yksi niistä on informaation ymmärtäminen aseeksi, jolla on sodan klassisen määritelmän mukaan mahdollista taivuttaa toinen väkisin tekemään oman etunsa vastaisia ratkaisuja. Tämä on osa hybridivaikuttamisena tai -sotana tunnettua toimintatapaa, jossa katsotaan, että poliittisten ja strategisten tavoitteiden saavuttamisessa muut keinot ovat usein aseiden käyttöä tehokkaampia.

Suomessa puhutaan jatkuvasti informaatiovaikuttamisesta, vaikka olisi yhtä perusteltua puhua Venäjän länttä vastaan käymästä informaatiotosodasta. Sota-sanana käyttö vain kertoo kahdesta taistelevasta osapuolesta. Informaatiotosodan keinoja ovat valheet, manipulointi ja vastaavat likaiset temput. Suomi avoimena demokratiana ja oikeusvaltiona luopuisi omasta olemuksestaan, jos ottaisi nämä keinot käyttöön.

Ulkoministeriön ajankohtaisviestinnän päällikön Vesa Häkkisen mukaan aggressiivista informaatiovaikuttamisesta ei Suomeen kohdistu tällä hetkellä muualta kuin Venäjältä. Tämä ei tarkoita sitä, etteivätkö monet muutkin maat pyrkisi tuomaan omia viestejään esille, jopa ohjailemaan Suomen kantoja. Länsimailla vain on niissä pyrkimyksissä käytössään se valtti, että Suomen edut katsotaan useimmiten varsin yhteneväisiksi lännen etujen kanssa. Ei liit-

tolaista kohtaan tarvitse tai edes kannata käydä informaatio sotaa.

Venäjän sisällä Kremlin ote tiedotusvälineistä on tiukka. Venäjällä voidaan perustellusti puhua valtamediasta, joka on hallituksen kantoja myötäilevä, usein jopa propagoiva. Riipumattomat mediat toimivat marginaalissa ja ne voidaan viranomaispäätöksillä sulkea. Varsinkin televisio on tiukassa käsiohjauksessa, säätäen kansakunnan mielentilaa tarpeiden mukaan. Hyvä esimerkki tästä on nopeasti vaihdellut kanta Turkkiin. Kun Turkki ampui alas venäläishävittäjän, olivat maa ja sen kansalaiset viholliseksi luokiteltavia. Kun yhteisymmärrys kahden autoritäärisen johtajan välillä löytyi, muuttui uutisten sävykin kuin taikaiskusta.

Venäläisten medioiden kamppailu Suomessa asuvien venäjänkielisten huomiosta voidaan ymmärtää myös Venäjän valtion yrityksenä ylläpitää kontrollia rajan yli. Eräs tapa aavistella Venäjän toimia lännessä on tarkastella peilinä sitä, mitä se tekee median suhteen omien rajojensa sisällä: kieltää ulkomaisen omistuksen ja keskittää sitä valtaapitäville, sulkee medioita niiden sisällön takia, kontrolloi ja manipuloi voimallisesti sosiaalista mediaa sekä luo faktoista riippumatonta todellisuutta.

Venäjän valtion ohjailema media esittää maailman hyvin toisenlaisena kuin lännen mediat. Kuvat ja tulkinnat ovat niin kaukana toisistaan, että asetelma sisältää ajatuksen vastakkainasettelusta, jopa konfliktista. Yksi seuraus on, että venäjänkielisten maahanmuuttajataustaisten henkilöiden asema on monissa maissa politisoitunut. Suomessa tämä on tullut näkyviin erityisesti kaksoiskansalaisuuskeskustelussa, jossa on puhuttu Suomen ja Venäjän kaksoiskansalaisten lojaaliudesta Suomea kohtaan. Taustalla on myös ajatus Venäjän viranomaisten halusta ja kyvystä käyttää näitä ihmisiä Suomen etujen vastaisessa toiminnassa. Epäluottamus Venäjän valtiokoneiston toimintaa kohtaan konkretisoituu epäluuloksi kaksoiskansalaisia kohtaan. Epäluottamusta toiseen suuntaan lietsotaan myös. Esimerkiksi lapsikiistoja käytetään osana Suomen painostamista. Niihin liittyvä propaganda kuvaa Suomen sellaisena maana, jossa jokaisen venäläistaustaisen perheen on syytä jatkuvasti pelätä lastensa huostaanottoa. Moni niin tekeekin nyt.

Osansa tässä kokonaisuudessa on ilmiöllä, jota on nimitetty totuudenjälkeiseksi ajaksi. Venäjälle valhe on osa strategiaa ja se katsoo vain tekevänsä sitä samaa, mitä länsimaatkin. Valheilla vihreistä miehistä ostettiin aikaa Krimin valtaukseseen, sillä on vältelty Itä-Ukrainassa käytävän sodan ja malesialaiskoneen alas ampumisen seurauksia ja niin edelleen. Tarpeelliseksi katsottuja valheita levitetään paitsi virallisten kanavien kautta, myös mittavien sosiaalisen median verkostojen avulla. Avuksi tässä valeutusten levittämisessä ovat rientäneet erilaiset poliittiset laita- ja ääriyhmät länsimaissa. Niille hämmennyksen ja epäluottamuksen levittäminen on omien etujen mukaista. Tämä toiminta on saanut nojaa jopa Valkoisesta talosta, kun Donald Trump presidenttinä on enemmän kiinnostunut viestien poliittisesta sopivuudesta itselleen kuin niiden totuusarvosta.

Julkisuudessa käytävä keskustelu on aina omalta osaltaan valtakamppailua. Elämme nyt tilanteessa, jossa emme ole sodassa, mutta emme enää oikein rauhassakaan. Ympäriällämme on yhä enemmän aseistettua informaatiota ja sellainen ympäristö vaatii kaikilta malttia, vaivannäköä ja suhteellisuudentajua.

Kuva: Jani Penttinen

Janne "Rysky" Riheläinen

Kirjoittaja on "turpobloggari" ja turvallisuuspoliittinen kommentaattori.